

Yksityisen terveystieteiden- ja sosiaalipalvelutoimialan työtapaturmatilanne huononi edelleen vuonna 2020

30

Tapaturmavakuutuskeskuksen analyysiä

6.4.2021

Yksityisen terveys- ja sosiaalipalvelutoimialan työtapaturmatilanne huononi edelleen vuonna 2020

Yksityisten terveys- ja sosiaalipalveluiden toimialan työtapaturmien lukumäärä- ja taajuuskehitys on ollut nouseva jo pitkään ja taajuustaso on noussut kaikkien toimialojen keskimääräistä taajuutta korkeammaksi. Vuonna 2020 kaikkien toimialojen yhteistaajuus oli noin 25 korvattua työpaikkatapaturmaa miljoonaa tehtyä työtuntia kohden, kun yksityisten terveys- ja sosiaalipalveluiden päätoimialalla se oli noin 35 korvattua työpaikkatapaturmaa miljoonaa tehtyä työtuntia kohden.

Teksti: Janne Sysi-Aho, Tapaturmavakuutuskeskus

Johdanto

Tässä analyysissä tarkastellaan yksityisen terveys- ja sosiaalipalvelujen päätoimialan työpaikkatapaturmakehitystä. Analyysissä ”yksityinen sote” on jaettu toimialalohkoihin, sillä työpaikkatapaturmien taajuudet ovat korkeimpia nimenomaan laitospalveluiden, asumispalveluiden ja palveluasumisen osalla. Terveyspalveluissa ja avopalveluissa taajuudet ovat olleet niitä alemmalla tasolla. Avo- ja terveyspalveluissa myös taajuudet ovat kääntyneet laskuun, kun taas sosiaalihuollon laitospalveluiden (ml.- asumispalvelut ja palveluasuminen) osalta taajuudet ovat korkeita ja näyttävät yhä nousevan.

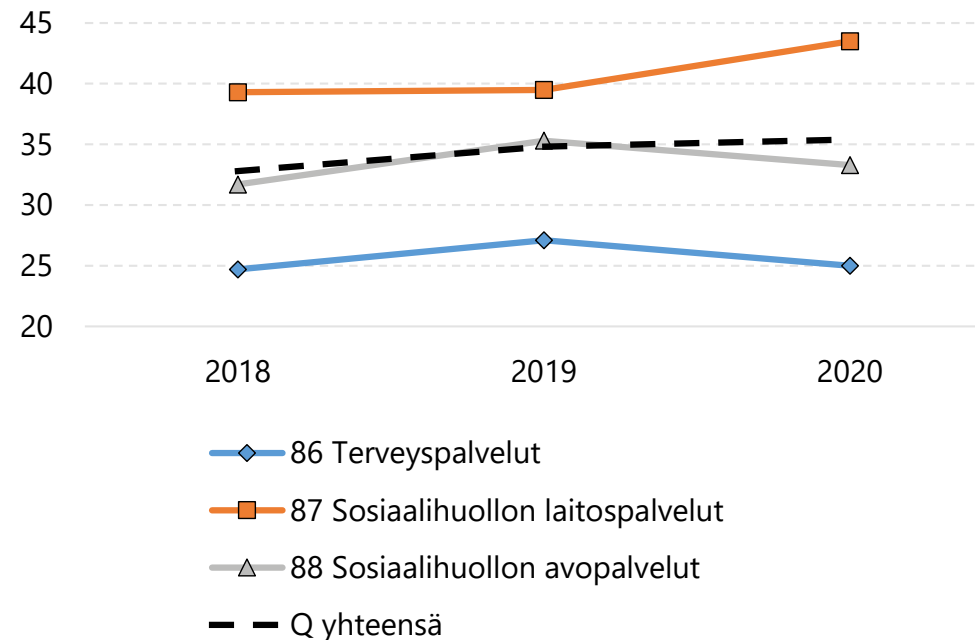
Tilastoista näkyy, että nämä päätoimialan työt ovat tapaturmaprofiiltaan keskenään hyvin erilaisia. Näistä varsinkin sosiaalihuollon laitospalveluiden työpaikkatapaturmista on huomattava määrä ja osuus erilaisia ihmisten aiheuttamia loukkaantumisia, joissa syynä on usein lyönti, potku, pureminen, repiminen, puristaminen tai tönäisy. Työtapaturmatilastot osoittavat selvästi sen, että työtä on kehitettävä turvallisemmaksi johdetusti ja yhteistyössä eri osapuolten kesken. Tilastoista ei kuitenkaan saada suoria vastauksia siihen, mitä konkreettisia toimenpiteitä työpaikoilla nyt tarvittaisiin.

Aiemmin tätä aihepiiriä on tarkasteltu [vuonna 2020 julkaistussa analyysissämme](#). Tuolloin tarkasteltava kohde oli rajattu ammattitaitain, ts. mukaan otettiin sekä yksityinen, että julkinen sosiaali- ja terveysala. Samanlaisia töitä tarkasteltiin viime vuonna kokonaisuutena. Tässä analyysissä esitetyn toimialatarkastelun etu on, että se kohdentaa tarkastelun organisaatioihin, joissa tietyntyyppisiä kehittämistoimenpiteitä tarvitaan.

Päätoimialan työpaikkatapaturmien taajuus on yhä kasvussa

Yksityisen soten päätoimialalla palkansaajien työpaikkatapaturmien taajuudet ovat kohonneet jo pitkään ja taajuuden nousu näyttää jatkuneen vuonna 2020 (kuva 1). Työpaikkatapaturmien taajuus on viime vuosina ollut toimialalla korkein juuri sosiaalihuollon laitospalveluissa ja se on yhä noussut. Avopalveluiden taajuus on ollut matalampi ja kääntynyt laskuun. Terveyspalveluiden taajuus on ollut näitä alhaisempi ja verraten vakaa, se on vuonna 2020 noin kaikkien alojen keskiarvon tasolla, noin 25 työpaikkatapaturmaa per miljoona tehtyä työtuntia. Taajuustarkastelussa vuokratyönä tehty työ tilastoituu eri päätoimialalle. Työpaikkatapaturmien taajuuksissa olevat tasoerot ja niiden erisuuntainen kehitys osoittavat, että päätoimialan sisällä töiden sisällöt ovat keskenään erilaisia.

Kuva 1: Palkansaajien työpaikkatapaturmien taajuudet (korvattu tapauksia miljoonaa työtuntia kohden) yksityisen terveys- ja sosiaalipalvelujen aloilla.

Graafin tietosisältö, kuva 1:

86 terveyspalvelut, 2018: 24,7, 2019: 27,1 ja 2020:25

87 sosiaalihuollon laitospalvelut, 2018: 39,3, 2019: 39,5 ja 2020: 43,5

88 sosiaalihuollon avopalvelut, 2018: 31,7, 2019: 35,3 ja 2020: 33,3

Q Koko yksityisten terveys- ja sosiaalipalveluiden päätoimiala yhteensä, 2018: 32,8, 2019: 34,8 ja 2020: 35,4

Työpaikkatapaturmien taajuus laskettiin myös tarkemmalle toimialakoodille sosiaalihuollon laitospalveluiden osalta, keskimääräinen taajuustaso vuosilla 2018-2020 oli seuraavanlainen:

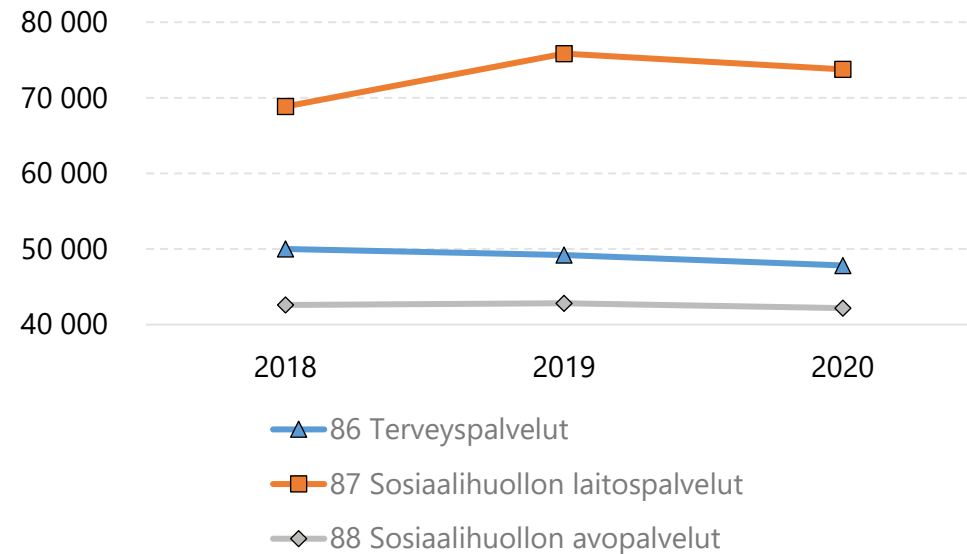
- Sosiaalihuollon hoitolaitokset **63,6**
- Kehitysvammaisten sekä mielenterveys- ja päihdeongelmaisten asumispalvelut **33,3**
- Vanhusten ja vammaisten asumispalvelut **37,2**
- Muut sosiaalihuollon laitospalvelut **54,9**

Työpaikkatapaturmien taajuustaso oli siis huomattavan korkea varsinkin sosiaalihuollon hoitolaitoksissa ja muiden sosiaalihuollon laitospalveluiden toimialoilla.

Yksityisen soten päätoimiala on kasvanut voimakkaasti vuosien 2005 ja 2019 välisenä aikana, jolloin työtuntien määrä on noussut 105,8 miljoonasta (2005) 167,9 miljoonaan (2019). Tämä voi osaltaan selittyä siirtymällä kuntasektorilta yksityiselle sektorille sekä väestön ikärakenteen muutoksella - palveluita tarvitaan nyt enemmän. Vuonna 2020 kasvu näkyi taittuneen ja työtuntien kokonaismäärä jäi toimialalla 163,8 miljoonaan tehtyyn työtuntiin, mutta vuosi oli koronaepidemian vuoksi muutenkin poikkeuksellinen (kuva 2).

Noin puoli prosenttia alan kokonaistunneista oli vuokratyötä. Päätoimialalle tehdyn vuokratyön työpaikkatapaturmien taajuutta ei pystytä laskemaan tarkasti koska työpaikkatapaturmista toimialaksi tilastoituu varsinaisen palkanmaksajaryityksen toimiala, eli työvoiman vuokraus.

Kuva 2: Palkansaajien tekemien työtuntien kehitys päätoimialan Q alaluokissa Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen mukaan, ilman vuokratyönä tehtyä työtä (yksikkö 1000 tuntia).

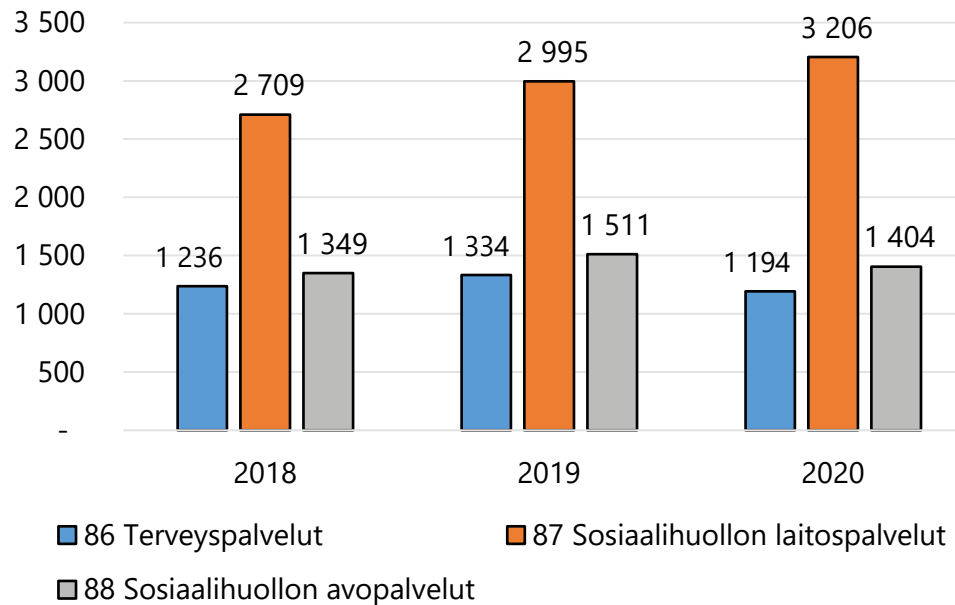
Graafin tietosisältö, kuva 2:

86 terveyspalvelut, 2018: 50 003, 2019: 49 189 ja 2020:47 826

87 sosiaalihuollon laitospalvelut, 2018: 68 844, 2019: 75 843 ja 2020: 73 746

88 sosiaalihuollon avopalvelut, 2018: 42 588, 2019: 42 826 ja 2020: 42 184

Kuva 3: Palkansaajien työpaikkatapaturmien lukumäärien kehitys päätoimialan Q alaluokissa (kaikki korvaukseen johtaneet työpaikkatapaturmat).

Graafin tietosisältö, kuva 3:

86 terveyspalvelut, 2018: 1 236, 2019: 1 334 ja 2020: 1 194

87 sosiaalihuollon laitospalvelut, 2018: 2 709, 2019: 2 995 ja 2020: 3 206

88 sosiaalihuollon avopalvelut, 2018: 1 349, 2019: 1 511 ja 2020: 1 404

Työpaikkatapaturmien lukumäärät nousi sosiaalihuollon laitospalveluissa

Työpaikkatapaturmien lukumäärä nousi eniten sosiaalihuollon laitospalveluiden toimialalla. Vahinkojen lukumäärät jopa hieman laskivat terveyspalveluissa ja sosiaalihuollon avopalveluissa (kuva 3). Sosiaalihuollon laitospalveluiden työpaikkatapaturmissa korostuu viime vuosina erilaiset ihmisten aiheuttamien loukkaantumisten lisääntyminen, vaikka myös fyysisissä kuormittumisissa ja esineisiin kolhimisissa näkyy lievää nousua.

Erilaiset ihmisten aiheuttamat tarkoitukselliset vahingoittamiset yleistyneet

Eryteisesti erilaiset ihmisten aiheuttamat vahingoittumiset ovat lisääntyneet viime vuosina. Varsinaisesti pahoinpitelyä koskevia koodeja käytetään silti verraten harvoin, todennäköisesti niiden käyttö painottuu vakavampiin ja tahallisiin tekoihin (taulukko 1). Väkivaltailmiön tarkasteluun kokonaisuutena työpaikkatapaturmien tilasto ei ole paras mahdollinen aineisto, sillä tilastoituminen edellyttää työtaturmana korvattuja seurauksia. Uhkatilanteet ja vahingoittamisyrietykset eivät tilastoidu työtaturmina.

Pahoinpitelyt Työympäristö	Terveyspalvelut % (yht. 108kpl)	Sosiaalihuollon laitospalvelut % (yht. 633 kpl)	Sosiaalihuollon avopalvelut % (yht 164 kpl)	Yhteensä %
Hoitolaitokset	76,5	83,2	70,3	80
Oppilaitos, päiväkot	2,8	5,7	18,2	7,6
Julkinen työympäristö	2,8	3,7	2,1	3,3
Koti	6,3	1,1	3,8	2,2
Muut yhteensä	11,6	6,3	5,6	6,9

Taulukko 1: Pahoinpitelyinä 2016-2020 koodattujen työpaikkatapaturmien jakautuminen yksityisten terveys- ja sosiaalipalveluiden päätoimialalla tarkemman toimialan ja työympäristön mukaan. (sarakeprosentti)

Vuonna 2018 pahoinpitelyiksi koodatuissa työpaikkatapaturmissa tekijäosapuolen kuvailun jakauma sanallisissa vahinkokuvauksissa oli karkeasti:

- "Lapsi, nuori tai oppilas" yhteensä 35 %
- "Asiakas" yhteensä 32 %
- "Asukas" yhteensä 21 %
- "Potilas" yhteensä 5 %.

Tekijäosapuolta kuvailevien termien käyttö osoittaa, että uhkat eivät ole yksikön ulkopuoleisia, joita voitaisiin ratkoa teknislähtöisesti kiinteistön kuorisuojausta tehostamalla. Toimenpiteiden ja muutosten pitäisi olla vaikuttavia yksiköissä sisällä, kohtaamisissa ja työn

tekemisen tavoissa. Pahoinpitelyiksi koodattuja työpaikkatapaturmia vuosina 2016-2020 oli yhteensä 906, kun samalla aikavälillä poikkeamaksi työpaikkatapaturmissa on koodattu "väkivalta, järkyttävä tilanne, poikkeava läsnäolo" yhteensä 5675 työpaikkatapaturmassa. Näistä 4146 sattui sosiaalihuollon laitospalveluiden toimialalla, 934 sosiaalihuollon avopalveluiden toimialalla ja 594 terveyspalveluiden toimialalla. Sanallisten vahinkokuvaustekstien perusteella myös muut kuin pahoinpitelyiksi koodatut tapaukset ovat tekijän toiminnan kannalta tarkasteltuna usein esimerkiksi lyönnejä, potkuja, puremia tms.

Torjuntaa tukevat yhteenvedot toimialoittain

Toimialasta riippumatta yksityisissä terveys- ja sosiaalipalveluissa korostuvat seuraavat työpaikkatapaturmien luonnetta ilmentävät teemat:

- Ihmisten aiheuttamat vammat
- Käsin nostot
- Liikkuminen
- Esineiden käsittely

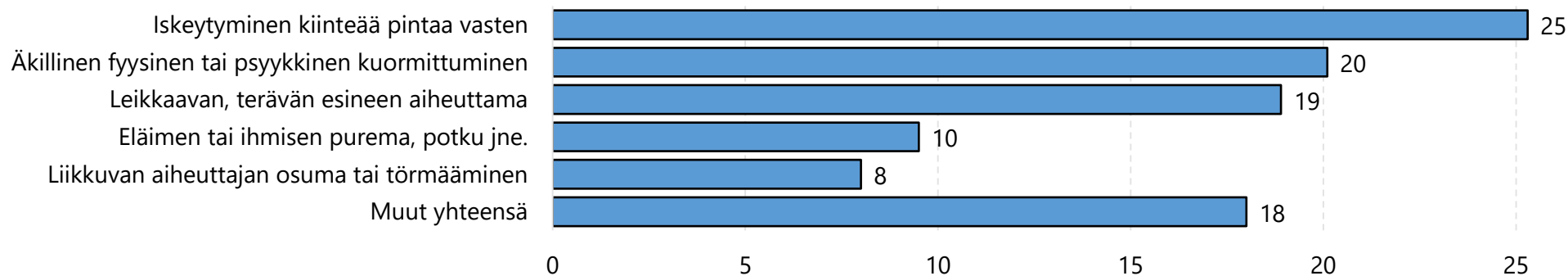
Vertailun vuoksi työntekijöiden järjestön Julkisten ja hyvinvointialojen liiton JHL:n omassa vuoden 2020 lopulla toteuttamassa kyselyssä työn haasteellisiksi tekijöiksi nousivat muun muassa työergonomia, ahtaat työtilat, nostot työssä (riittävien apuvälineiden

puute?), puutteet työterveyshuollon järjestämisessä, aggressiiviset avun käyttäjät / läheiset, psykososiaalinen kuormitus, sekä toisaalta myös riittävien taukojen puute.

Terveyspalvelut

Palkansaajien työpaikkatapaturmat liittyvät terveyspalveluiden toimialalla yleisimmin henkilön liikkumiseen (noin 37 %), esineiden käsittelemiseen (noin 20 %) tai käsivoimin nostamiseen (noin 17 %). Yleisin vahingoittumistapa on iskeytyminen pintaa vasten (kuva 4, noin 25 %), äkillinen kuormittuminen (noin 20 %) tai terävän esineen aiheuttama (noin 19 %). Kehon osan mukaan tarkasteltuna yleisimmin loukkaantuminen tulee yläraajojen alueelle (noin 44 %), alaraajoihin (noin 22 %), selkään (noin 11 %) tai pään alueelle (yhteensä noin 10 %).

Kuva 4: Terveyspalveluiden työpaikkatapaturmat 2020 vahingoittumistavan mukaan (%)

Graafin tietosisältö, kuva 4: Iskeytyminen kiinteää pintaa vasten: 25%, Äkillinen fyysinen tai psyykinen kuormittuminen: 20%, leikkaavan, terävän esineen aiheuttama: 19%, eläimen tai ihmisen purema, potku jne.: 10%, liikkuvan aiheuttajan osuma tai törmääminen: 8%, muut yhteensä: 18%.

Yleisimmin työpaikkatapaturma sattuu sairaanhoitajalle (yhteensä noin 21 %) tai lähihoitajalle (noin 18 %). Lääkärien osuus tapauksista on 10 % ja sairaankuljetuksen ensihoitajien noin 7 %. Toimialan työpaikkatapaturmissa loukkaantuneista noin 88 % on naisia. Eniten työpaikkatapaturmia sattuu alkuviikosta. Toimialan työpaikkatapaturmista noin 36 % on viime vuosina sattunut yli 50-vuotiaille.

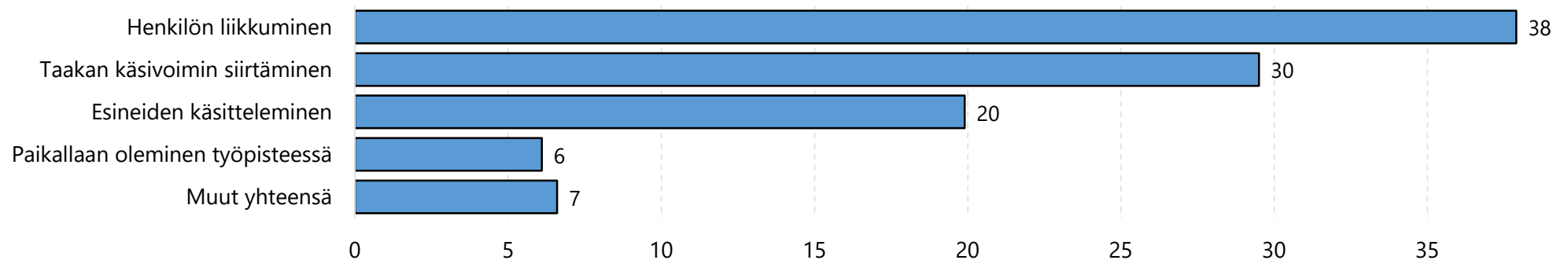
Laitospalveluiden toimialat

Sosiaalihuollon hoitolaitosten toimialalla yleisin vahingoittumistapaan liittyvänä aiheuttajana on noin 44 %:ssa ihmiset. Toiseksi yleisin aiheuttajaryhmä on kulkuväylät ja alustat noin 16 % osuudella työpaikkatapaturmista ja erilaiset esineet 13 % osuudella.

Noin 47 % toimialan työpaikkatapaturmista on kohdistunut yläraajoihin, sekä alaraajoihin että selkään molempiin noin 17 % ja pään alueelle noin 10 %. Työsuoritukseltaan 38 % on ollut liikkussa sattuneita (kuva 5), noin 30 % liittyy käsivoimin nostamiseen ja noin 20 % esineiden käsittelemiseen.

Toimialan tapaturmat näyttävät jakautuvat suhteellisen tasaisesti kaikille viikonpäiville sekä kaikkiin työntekijöiden ikäryhmiin ja 86 % on sattunut hoitolaitoksissa. Noin 63 % työpaikkatapaturmista on sattunut lähihoitajille ja 15 % sairaanhoitajille.

Kuva 5: Laitospalveluiden työpaikkatapaturmat 2020 työsuorituksen mukaan (%)

Graafin tietosisältö, kuva 5: henkilön liikkuminen: 38%, taakan käsivoimin siirtäminen: 30%, esineiden käsitteleminen: 20%, paikallaan oleminen työpisteessä: 6%, muut yhteensä: 7%

Asumispalveluiden ja palveluasumisen toimialat

Toimialalle sijoittuvat kehitysvammaisten, mielenterveysongelmaisten ja päihdeongelmaisten laitokset sekä asumispalvelut ja toimialalle ikääntyneiden ja vammaisten palveluasuminen. Näillä toimialoilla tapaturmaprofiilit ovat melko samankaltaisia, mutta oleellinen ero on siinä, että ikääntyneiden ja vammaisten palveluasumisen toimialalla käsivoimin nostoihin liittyvät äkilliset kuormittumiset (poikkeaman mukaan noin 30 %, korvattu useammin työliikkekipeytymisiä) ovat huomattavasti yleisempiä kun taas kehitysvammaisten, mielenterveyspotilaiden ja päihdeongelmaisten laitosten ja asumispalveluiden osalla korostuvat väkivaltatapaturmat (poikkeaman osuus noin 28 %) ja kaatumiset (poikkeamuuttujassa osuus noin 19 %).

Kehonosan mukaan tarkasteltuna molemmilla toimialoilla yleisimpiä olivat yläraajavammat (noin 46 %), ja selän alueen vahingoittumiset (noin 18 %, näissä korostuu aiemmin mainittu ikääntyneiden ja vammaisten palveluasumisen toimiala). Vamman laadun perusteella yleisimpiä ovat venähdykset, sijoiltaanmenot ja nyrjähdykset (noin 47 %) ja haavat (34 %). Toimialojen tapaturmat jakautuvat verraten tasaisesti kaikille viikonpäiville ja noin 90 % työpaikkatapaturmista on sattunut naisille. Noin 70 % vahingoittuneista on ollut lähihoitajia ja noin 10 % sairaanhoitajia – erona on kehitysvammaisten sekä mielenterveyspotilaiden ja päihdeongelmaisten laitosten ja asumispalveluiden osalta sairaanhoitajien pienempi osuus ja toisaalta sosiaalialan työntekijöiden suurempi osuus (13,3 %) työpaikkatapaturmissa.

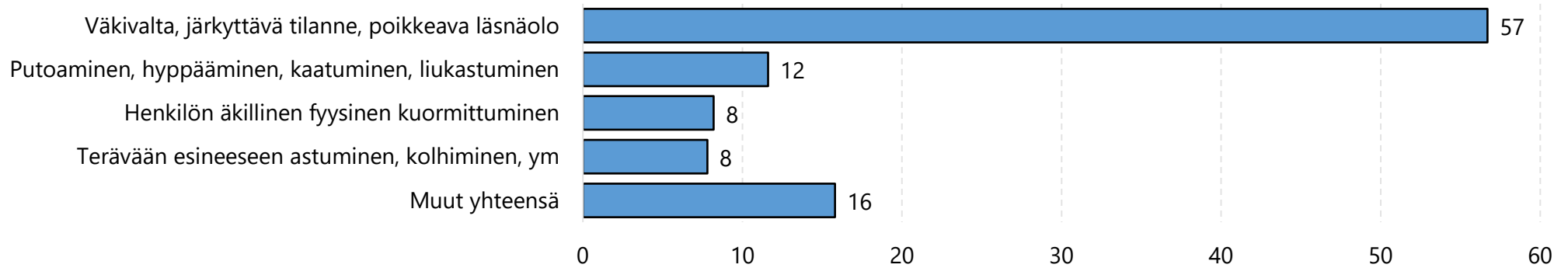
Muut sosiaalihuollon laitospalvelut

Tämä toimiala sisältää lasten ja nuorten laitokset, ammatillisen perhehoidon, ensi- ja turvakodit sekä pakolaiskeskukset, vastaanotokeskukset, asunnottomien tilapäiset suojat ja tukiasunnot vankilasta vapautuneille. Toimialan työpaikkatapaturmista poikkeuksellisen suuri osuus, yhteensä noin 57 % on tilastoitu poikkeamaltaan väkivallan, järkyttävän tilanteen tai poikkeavan läsnäolon seuraukseksi (kuva 6). Erilaisten liikkumistapaturmien, kuten kaatumiset, liukastumiset, putoamiset tai hyppäämiset osuus loukkaantumisista oli vain noin 12 % ja erilaisia äkillisiä kuormittumisia oli noin 8 %. Noin 71 % toimialan työpaikkatapaturmista sattui naisille, noin 74 % työpaikkatapaturmista sattui alle 45-vuotiaille. 68 % työpaikkatapaturmista sattui hoitolaitoksissa, 10 % julkisissa työympäristöissä ja 8 % oppilaitoksissa, kouluissa tai päiväkodeissa. Noin 34 % loukkaantumisista tuli yläraajoihin, noin 20 % pään alueella ja 19 % alaraajoihin.

Avopalveluiden toimialat

Palkansaajien työpaikkatapaturmat sosiaalihuollon avopalveluiden toimialalla olivat yleisimmin ihmisten aiheuttamia (yhteensä noin 36 %) tai kulkuväylien tai alustojen aiheuttamia vahingoittumisia (noin 18 %). Noin 48 % toimialan työpaikkatapaturmista liittyi liikkumiseen, noin 14 % käsivoimin nostamiseen ja myös noin 14 % esineiden käsittelemiseen. Noin 18 % työpaikkatapaturmista oli erilaisia väkivaltatilanteita.

Kuva 6: Muiden sosiaalihuollon laitospalveluiden työpaikkatapaturmat 2020 poikkeaman mukaan (%)

Graafin tietosisältö, kuva 6: väkivalta, järkyttävä tilanne, poikkeava läsnäolo: 57%, putoaminen, hyppääminen, kaatuminen, liukastuminen: 12%, henkilön äkillinen fyysinen kuormittuminen: 8%, terävään esineeseen astuminen, kolhiminen, ym.: 8%, muut yhteensä 16%

Loukkaantuneilla yleisimmät ammatit olivat lähihoitaja (noin 20 %), lastenhoitotyöntekijä (noin 17 %), kotipalvelutoiminnan kodinhoitaja (noin 16 %) tai sosiaalialan neuvoja tai ohjaaja (noin 9 %). Yläraajojen alueen vammojen osuus työpaikkatapaturmissa oli noin 39 %, alaraajojen alueen vammojen noin 25 % ja pään alueen vammoja noin 13 %. Työpaikkatapaturmista 64 % sattui alle 45-vuotiaille, naisten osuus työpaikkatapaturmissa loukkaantuneista oli 86 %. Yleisin sattumisympäristö oli hoitolaitos (noin 42 %), oppilaitoksissa, kouluissa ja päiväkodeissa (yhteensä noin 24 %), julkisissa työympäristöissä (noin 10 %). Hieman yllättävästi kodeissa sattuneiksi oli koodattu vain noin 6 % avopalveluiden työpaikkatapaturmista.

Miten koronapandemia muutti työtä sosiaali- ja terveyspalveluissa vuonna 2020?

Terveyden suojaamiseksi tehtiin poikkeuksellisen voimakkaita rajoitustoimia ja erityisjärjestelyitä. Esimerkiksi omaisten vierailukielto vaikutti asukkaiden ja asiakkaiden hyvinvointiin ja käyttäytymiseen. Tämä on voinut ilmetä lisääntyneenä levottomuutena ja heijastua osaltaan henkilöstön kuormitukseen. Kuormitusta on todennäköisesti myös lisännyt nopeasti muuttuva epidemiatilanne ja se, että viruksesta ja sen aiheuttamasta taudista, leviämisestä ja siltä suojautumisesta tiedettiin vasta hyvin vähän. Kuormitusta on saattanut aiheuttaa myös huoli järjestelmien kestäkyvystä, epide-

mian alkuvaiheessa suojainten saatavuudesta ja riittävydestä, pätevien ammattihenkilöiden mahdollisuudesta joutua määräytyksi itselle vieraisiin epidemian edellyttämiin töihin sekä sijaisjärjestelyiden vaikeutumisesta.

Poikkeukselliset olosuhteet saattavat jakaa alaa erilaisiin toimintakulttuureihin. Koronan myötä yleisen turvallisuustietoisuuden lisääntyminen on ehkä osalla toimijoista terävöittänyt muutakin toimintaa ja myös niin sanottujen perinteisempien työtaturmariskien hallintaa. Organisaatioilla, joilla työturvallisuuden johtaminen ja kehittäminen ei ole tarpeeksi systemaattista, on puolestaan saattanut käydä niin, että toiminta on keskittynyt asiakkaisiin ja koronatilanteeseen ja oman henkilöstön työturvallisuustyö ja muu perehdyttäminen on ehkä jäänyt taka-alalle.

Lisätietoja: Janne Sysi-Aho, janne.sysi-aho@tvk.fi

Tapaturmavakuutuskeskus, TVK

Tässä analyysiraportissa esitetään analyysin laatijoiden näkemys aiheesta.

Analyysi on laadittu maaliskuussa 2021.

Tapaturmavakuutuskeskus TVK, Itämerenkatu 11-13, 00180 Helsinki